

IZSÓ MIKLÓS A KORABELI MAGYAR SAJTÓBAN (1859-1875)

Sokéves kutató- és gyűjtőmunka eredményeként elkészült az Izsó Miklósról életében megjelent újság-, hetilap- és folyóirat-cikkek gyűjteménye. A művész pályájának kezdetén, az 1850-es, 60-as évek fordulóján már viszonylag sok újság és más sajtótermék jelent meg hazánkban, amelyek száma évről évre gyarapodott. Bár a cenzúra még működött, de már viszonylag széles volt a szerkesztők és az újságírók mozgásterét. Akkoriban a napi- és a hetilapok voltak a tájékozódás legfontosabb forrásai, melyek változatos tartalommal, érdekes hírekkel igyekeztek az olvasók kedvében járni. Ma már elképzelhetetlen, de a képzőművészekről (festőkről, szobrászokról) szóló tudósítások is nagy érdeklődésre tartottak számot: az újsághírek alapján szinte napról napra nyomon követhették a tevékenységüket. Mai szóhasználattal élve ők voltak a korszak „celebjei”. Közéjük tartozott Izsó Miklós is. Az első sajtóhír még bécsi időszakában, 1859-ben jelent meg róla, ezt követően pedig évről évre többet foglalkoztak vele a lapok. Általában mindig elismeréssel, pártolólággal, pozitív kontextusban írtak róla. Figyelemmel kísérték művészi és emberi küzdelmeit, beszámoltak magánéletének örömteli és szomorú pillanatairól, alkotásainak születéséről és fogadtatásáról, egyszóval mindenről, ami vele történt. Ennek alapján teljes részletességgel megrajzolható az a nagyívű életpálya, amit művészi indulásától kezdve a haláláig, mindössze szűk 16 esztendő alatt befutott a művész. Válasz adható azokra a kérdésekre is, amelyek eddig tisztázatlanok voltak életével és munkásságával kapcsolatban.

A most elkészült gyűjtemény időrendben adja közre a feltárt anyagot, hűen követve a korabeli nyelvezetet és helyesírást. Az Izsó Miklóst vagy valamelyik művét ábrázoló rajzok (fajetsetek) is bemutatásra kerülnek. Ízelítőül felsorolunk néhányat az átnézett sajtótermékek közül: Vasárnapi Ujság, Az Ország Tükre, A Hon, Fővárosi Lapok, Szépirodalmi Figyelő, Koszorú, Magyarország és a Nagyvilág, Hazánk s a Külföld, Nefelejts stb. Összesen több mint 700 kisebb hír és nagyobb cikk, tudósítás került napvilágra, amelyek nem csak átírva, hanem eredetiben (dvd-n, pdf-formátumban) is rendelkezésre állnak az Izsó Miklós Művelődési Ház, Könyvtár és Emlékház helyismereti gyűjteményében.

Az újságokból kiemelt anyagot ahol szükséges, jegyzetek egészítik ki. Végezetül Izsó Miklós rövid élet- és pályarajza, a művész családjának disznóhorváti emlékeit bemutató fejezet, továbbá sok kép teszi teljesebbé a gyűjteményt, amelyből az alábbiakban néhány újságcikk erejéig ízelítőt adunk.

Izsó szobra

A szobrászművészet eddig hazánkban csak néhány jelessel dicsekedhetik, ezek között kétségkívül első helyen áll Izsó, kinek egyik sikerült szobrát mai számunk rajzában látja az olvasó.

Mint az a hivatottaknak többnyire osztályrészül jut, a sors vele is mostohául bánt, szüleit elemi csapások sanyarú sorsra juttaták, s így önerejéből volt kénytelen élni is lelke vágyától ösztönöztetve tanulni.

Külföldön időzése alatt a lelkes bécsi technikusok is mindent elkövettek a művész segítségére. Dolgozott a jeles Ferenczynél s elhalt költőnk, Sárosy gyűjtése következtében Bécset is meglátogathatá, hol Fernkorn, Meixner, Gasser stb. jeles szobrász oldala mellett működött. Münchenben készíté több jeles hazai tárgyú szobra közt a műtárlatba kitett juhászt. Annak idejében a Lendvay-szobrára kitűzött pályázatban ő is részt vett, jelenleg b. Sina vette pártfogása alá. Minden művén meglátszik a művészi kéz és szellem, egykor még e téren büszkék leszünk reá. (Az Ország Tükre, 1. évf., 1862. 3. sz., febr. 1., 41. old.)

[Marastoni József rajza.]
(Az Ország Tükre, 1. évf., 1862. 3. sz., febr. 1., 42. old.)

Egy magyar szobrász műterme

Valamelyik nap a Dunaparton sétálva, megemlítettük a colossalis Redout-épület két készen levő dom-bormü-csoportozatát, melyek közül az egyiket akkor takarták ki és nagy tömeg nézte. Az egész monu-mentális épület hazai mesterek műve. Látni az épület faragványait, önkénytelen hazai szobrászatunkra kellett gondolnunk. Magyar szobrászat? Nehány tehetséges szobrászunk van eddig, de szobrászatunk még nincs. E százerekbe került épület is, mely Pest egyik kiváló disze, eléggé meggyőző erről akárkit. Faragványai nagyon a kezdetlegességnél állanak. A két táncoló csoportozat, mely a lánchíd felé néző két oszlop derekát övezi, legfigyelemreméltóbb faragványai az épületnek. Táncoló női alakok. Ha ez alakok megelevenednének, soha sem hihetnők el róluk, hogy képesek táncolni. Milyen herculesi karok, izmos lábak, vastag bokák! Táncoló nőket bizonyára nem ilyen plastica illet meg.

Valaki jutott eszünkbe, a ki e faragványokat alkalmasint több ízléssel tudta volna elkészíteni, s a ki legelső fölléptével is fényesen bebizonyította, hogy nem mindennapi tehetség, s ezt azóta is több ízben igazolta, Izsó Miklósrá gondoltunk, kiről a közönség mitsem hallott, mióta „Búsuló juhásznak” viszontagsága megszűnt. Nekünk magyaroknak pedig az a gyöngénk van, hogy csak akkor nem feledünk valamit, ha sokat hallunk róla.

A fiatal művész folyvást szorgalmasan dolgozik. Mikor újvilág-utcai műtermében meglátogattuk, éppen Megyeri szobrával volt elfoglalva.

A közönség emlékezni fog, hogy Izsó a Nemzeti Színház részéről kapott megbízást elhunyt kitűnő komikusunk mellszobrának elkészítésére, mely a színház előcsarnokában lesz felállítva, hol bár mielőbb találkozhatnánk e nemzeti intézet többi jeleseinek emlékével is!

A szobor most már készen van, s a bizottmány, mely Izsót választotta ki, bizonyára meg is lesz elégedve a szép művel. Kiknek a Muzeum-parkban fölállított Berzsenyi- és Kazinczy-féle emlék elvette kedvét a mellszobroktól, Izsó legújabb műve meggyőzheti őket néhány nap múlva, hogy a jó mellszobrok is lehetnek szép emlékek.

Megyeri mellszobra gyönyörű carrarai márványból készült. A művész nem a legkényelmesebb helyzetben volt a mintázás alkalmával. Egy gyarló rézmetszésű arckép után kellett dolgozni. Azonban az arckép és a boldogult egykori társainak utasítása nyomán, a szobor most már készen van, s a ki Megyerit ismerte, rá fog ismerni. Izsó a hideg kővel mindent elkövetett, mit művészi kéz elkövethet. Szép szobrot készített, melynek nemcsak azért örülhetünk, hogy egyik kitűnő színészünket örökíti, hanem hogy kevés szobrászati munkánk számát is növeli. A mellszobor állványa szürke istriai márvány faragványokkal van ékítve. A faragványok: nevető álarc, könyvek, papírtekercs, melyeket babérkoszorú köt össze. Az egész szép emlék nem sokára már föl lesz állítva a Nemzeti Színház előcsarnokában, s a közönség maga ítélni fog.

A művész dolgozó termében lévén, mindenütt munkásságának és szorgalmának jeleivel találkoztunk. Bajos lenne azon apró agyag-vázlatokat mind elősorolni, melyekben Izsó gondolatait testesíti meg, hogy később kidolgozza. E pongyola vázlatok alig egy lábnyi magasságúak s arra szolgálnak, mire közönséges embereknél a jegyzőkönyvek jegyzetei. Páncélos, zord alakok, táncoló parasztok és leányok stb. a magyar történetből, és népeletből véve, melyeket ha Izsó kőben is kidolgoz, szerfölött érdekes és jellemző műveket nyerünk bennök. Megemlítjük e vázlatok közül egy részeg kortes alakját, ki kulacsos kezében, düledezve áll, egész testtartásán látszik a mámor súlya; egy táncoló legényt, s egy furulyázó juhászt.

A vázlatok közé tartozik a „Fonóházi jelenet” is, melyet a fővárosi közönség a műtárlat és képzőművészeti társulat kiállításából ismerhet, csak hogy e gipszöntvény már az a vázlat, melyet művésznk a faragáshoz készített mintának, így tehát kidolgozott a legapróbb részletig. Egy fonó leány elejti orsóját, s egy legény fölkapván, átöleli derekát, és a szokásos váltságdíjat, csókot kér érte. Ez a két alakból álló mű eszméje. Különösen sikerült a leány arca, a mint mosolyogva szabadkozik s karjával védi magát.

A teremben van a „Búsuló juhász” is. A lapok közölték, hogy Izsó e szép szobrot ki fogja sorsolni. Az engedély meg is jött a sorsolásra, azonban a művész nem találta a mostani Ínséges időt kedvezőnek, mikor a közönség részvéte mindenfelől igénybe van véve. (Valamelyik four megvehetné. Szerk.)

Közölték a lapok azt is, hogy több jelesünk mellszobrát elkészítette, és pedig sikerültén, azonban úgy látszik, a közönség közönyösen olvasta s csak nagyon kevesen tettek megrendelést. Pedig e szobrok szépek, sikerültek, úgy hogy minden teremnek díszére válnék. Ott van Arany, Lisznyai, Fáy András, Tóth József, Egressy mellszobra gipszöntetekben; egynek ára 25 frt. A tehetősök, nagyobb könyvtárak, közintézetek márványban is megrendelhetnék, – ez által még jobban buzdítva a szorgalmas művészt, ki előttünk kedvetlenül úgy nyilatkozott, hogy ilyféle mellszobrokat nem fog többé gipszbe önteni, mert hálátlan munka.

Fáy András mellszobrát csak most készítette el, s leginkább takarékpénztáraink figyelmébe ajánljuk. Ki ne tudná, mit tett Fáy A. az első takarékpénztár létesüléseért? A nagyobb forgalmú takarékpénztárak márványban is megvehetnék mellszobrát. Meg vagyunk győződve, hogy a pesti takarékpénztár nem is fog késni alapítójának élethű mellszobrát mielőbb megrendelni.

Egy szép magyar parasztleány-főt is láttunk. Mosolygó, életteli arc, és oly eleven, hogy csak a hús színe hiányzik. Valódi typicus magyar vonások.

Izsó legörömebb veszi alakjait a magyar népeletből, és saját szerű új irányba indult, melyen hogy haladhasson, pártolásra, buzdításra van szüksége. *)

K. E.

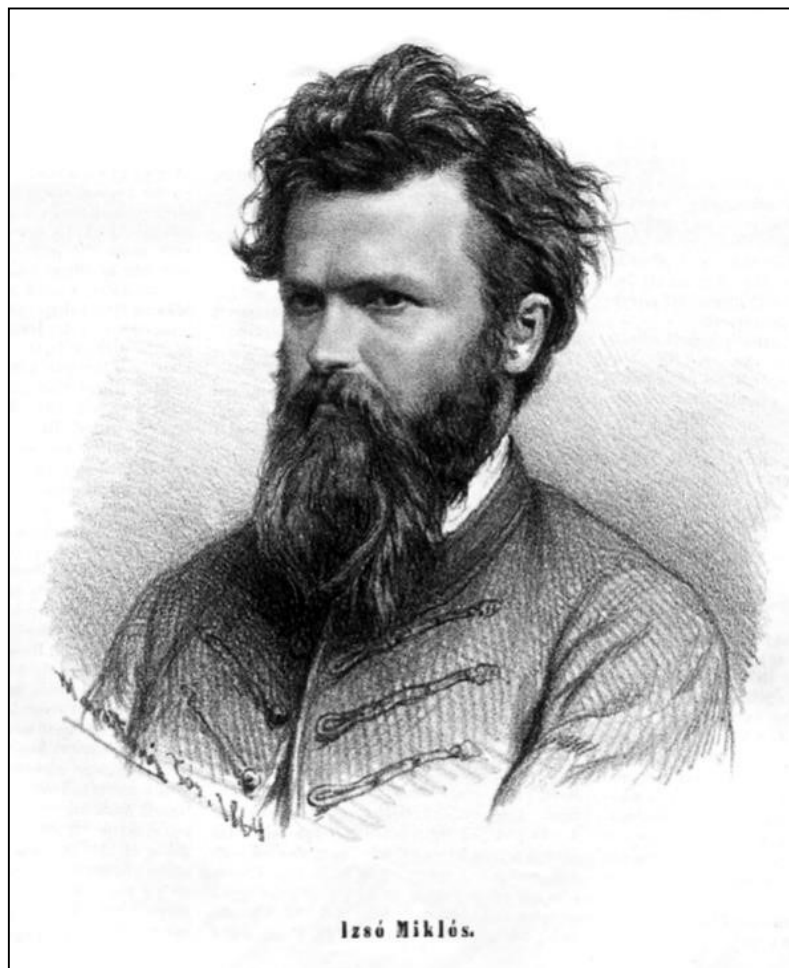
*) Mire nézve közintézeteink és hatásaink mehetnének elő jó példával. Már miért kellett a Redout faragványait is Izsónál gyengébb külföldiekre bízni? ! Szerk.

Izsó Miklós

Még oly nemzeteknél is, melyek keblében a képzőművészetek hatalmasan ki vannak fejlődve: élénk figyelmet gerjesztene oly kiváló tehetség, minővel Izsó Miklós, e szép szellemű fiatal szobrász bir.

Az ő pályája már eddig is oly érdekes, hogy bennünk egyszerre örömet és fájdalmat költ. Örömet, ha rá gondolunk, hogyan küzdő föl magát, vigasztaló tanulságot nyújtva, hogy a valódi hivatás – még rossz anyagi és közéleti körülmények közt is – utat tör azon fokig, melyen erejét érvényesítheti. Fájdalmat pedig, midőn látjuk, hogy nálunk ily szép tehetségnek is mennyi hányatáson és rontó foglalkozáson kell átmennie, ha élni és előre jutni kíván. Őt sem buzdítá egyéb, mint keble istene. Ez az, mi művészsé tette.

1831-ben született Borsodmegyében, D. Horvát, egy ronda kis faluban, szegény szülőktől, kik valami sokat nem tehettek értté. Azonban mégis a s.-pataki nagy iskolába jutott, hol csakhamar kitűnt a hivatás, mely életének irányt adand. Rajzolni tanulván, csakhamar faragványokba kezdett. Tollkással oly csinos apróságokat és emlékköveket faragott puha kőből, melyek mindenkit megleptek.

(Az Ország Tükre, 3. évf., 1864. 9. sz., márc. 21., [97.] old. Marastoni József rajza, 1864.)

Már ekkor vágya támadt fölkeresni Ferenczyt, kit a művészet iránti közöny a magányba űzött. Rimaszombatba vonult vissza, a vésűt ott sem dobva el. Izsó fölkereste, s a mester örömet fogadta el a becsvágó és szerény tanítványt. Mellette dolgozott hat évig. (1850-56.) Mellszobrokat csináltak, s a tanítvány ügyessége meglepte mesterét. Jövőt jósolt neki.

A mester halálával Izsó Pestre jött. Szomorú éve volt ez: 1856. Hogy fentarthassa magát: kőfaragó műhelyekben kellett dolgoznia: s kezét, melybe a vésű oly szépen illik, nehéz és közönséges szerszámokkal kellett sokszor féltömre. Mily szomorú adat ez arra nézve: hogy nálunk a képzőművészet hivatottjai mily kevés segélynek örvendhetnek pályájuk kezdetén.

Egy fiatal író (Balogh Z.) ekkor ismerkedett meg vele, s fölhevíté társait, hogy nyújtsanak segédkezet a derék ifjúknak, hogy magát külföldön képezhesse. Ép Sárosy Gyulánál egy kis írói társaság volt együtt. Ez adott annyit, a mennyi tőle telt, s a csekély összeg Izsónak épen elég volt, hogy Bécsig juthatott. Tanult és szerényen élt. Egy hóig kijött annyiból, a mennyit mások egy estebédre elköltenek. Vigasztalá az, hogy kitűnő szobrászok: Gasser, Meixner sat. műtermében képezheté magát. Körülbelül negyedfél évet töltött Bécsben.

Végre a magyar technikus ifjakban talált pártfogókra. Ezek segélypénzével ment a müncheni akadémiába, hol Widtmann plastikai tanár képezé. Itt csinálta a „Búsuló juhászt,” e gyönyörű életképi szobort, melynek rajzát harmadéve adtuk, s mely egy szomorú, s a művészre nézve igen lehangoló pör tárgya lett.

Izsó önálló és eredeti genret képvisel. A népiesség friss szépségei iránt ép oly élénk érzéke van, mint költészetünkben Petőfinék. Ezt tanúsítja „Fonóházi jelenete” is, melyet a képzőművészek csarnokában láttunk, s egy gyönyörűen vésett parasztlány mosolygó mellszobra is, mely a nemz. kaszinóban egy darabig ki volt állítva, a nélkül, hogy az ott megforduló nagyurak közt vevőre talált volna. Sajnos, hogy a Mecénásság becsvágya oly kevés gazdagot lelkesít. Izsó sem találkozott egygyel sem. Őt szegény írók s tanuló ifjak segítők, s jelenleg egy pár közintézet pártfogolja.

Pedig műterme (Újvilág utca 16. sz. a.) teli van szép mintákkal, vázlatokkal és becses vésetekkel. Mellszobrai: Arany J. Egressy G. Fáy András, Tóth József és Lisznyai Kálmáné, nagy élethűséggel bírnak, s finoman vannak kidolgozva.

Megyeri mellszobra a nemzeti színház csarnokában ezeket figyelmeztet művészi tehetségére. De az ezerek – fájdalom, – nem veszik észre.

Jelenleg az akadémiai palota számára dolgozik szép domborműveket, s Révay – a tudós nyelvész – álló szobrát.

E mellett a pápai ref. iskola számára készíti (a jelesen sikerült minta már megvan) Márton István egykori híres pápai tanár nagy mellszobrát. Bárha az iskolák, közintézetek, egyházi testületek mind hozzá folyamodnának, hogy jeleseiket köben és vésűvel örökítse meg. Nem mindig fognak találni ily művészt, kivált nálunk, hol a szobrászat oly kevés figyelemben részesül.

E szerény és a lármát nem szerető művész, tehetségével sohasem kíván zajt ütni. Kell, hogy mások keressék föl magányában, hol egész csöndben és szorgalommal dolgozik, legtöbbször – önmagának.

Úgy halljuk, hogy (miben eddig is csak szoborpöre gátolá) külföldre készül újólag. Tartunk tőle, hogy el fogjuk veszteni. S ki lesz az oka? Ő, aki oly örömet maradt volna, vagy a vagyonosak, kik nem törődtek vele? (**Az Ország Tükre**, 3. évf., 1864. 9. sz., márc. 21., [97]-98. old.)

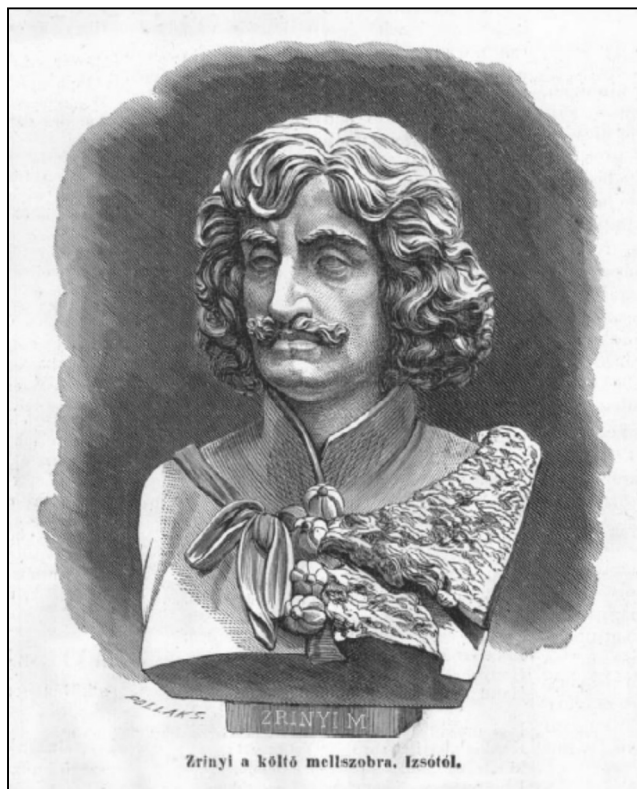
Zrínyi a költő szobra, Izsótól (részlet)

Tudva van olvasóink előtt, hogy a köz-oktatási miniszter, pár éve már, két hazai szobrászunkat, Izsót és Engelt két-két mell-szobor készítésével bizta meg, melyeket a nemzeti muzeum műcsarnokában szándékozott fölállíttatni; jelesen Izsót Zrínyi a költő s Verbőczy István, Engelt pedig Istvánffy Miklós és Pázmány Péter mellszobrai elkészítésével. A mintákkal mind a két művész elkészülvén, azokat a miniszternek bemutatták, ki mindkettőnél, egyelőre egyik-egyiknek márványban való kivitelét rendelte meg, u. m. Zrínyit és Pázmányt.

Ez az Izsó Zrínyi-szobrának rövid története. S most, midőn a mű, karrarai márványban, készen van, s a művésze által fölfedezett szép erdélyi márványból készült piedestálján áll, elmondhatjuk róla, hogy a legszebb s legművészebb szobormű, mely eddigelő magyar véső alól kikerült.

Zrínyi a költőnek két vagy három, egymástól lényegesen különböző arczképe maradt fenn; ezek közül kettő a költő életében s természet után véve. A közönségesen ismertebb és elterjedtebb, mely Marsalko által mellszoborban is kidolgozva s gypszöntvényekben ismeretes, fiatalabb kori; a másik, melyet először Arany János Koszorúja adott volt műmellékletül 1863-ban, későbbi. Ez utóbbi, nagy lélek és nagy s viharos küzdelmek s szenvedélyek tükröze az, mely a szobrász művének alapul szolgált, bár a többi képekkel való összevetésben s a legjellemzőbb arczkép előállításában a lehető leg-lelkiismeretes volt.

S valóban, Zrinyi a költő egészen képzeletünk előtt áll e szoborban, melyet a miniszter a márványról sikerült gipsz-öntvényekben is sokasítottatott, hogy vele több közintézetet megajándékozhasson, s melynek rajzát ma mi is bemutatjuk olvasóinknak: kettős czéllal, – hogy a szoborra, művészetünk e legújabb kitűnő termékére fordítsuk a figyelmet, s hogy a nagy költő, hadvezér és államférfi emlékét is feljitsuk... (**Vasárnapi Ujság**, 17. évf., 1870. 18. sz., máj. 1., [213.] old.)

(**Vasárnapi Ujság**, 17. évf., 1870. 18. sz., máj. 1., [213.] old.)